

Верховний
Суд

Актуальна практика Верховного Суду щодо неплатоспроможності фізичних осіб

Олександр Банасько

Суддя Великої Палати Верховного Суду

Зміст

1. Скарги на дії виконавця в межах провадження у справі про банкрутство (неплатоспроможність). Юрисдикція розгляду скарг на органи ДВС.
2. Дія мораторію
3. Процесуальні питання (розгляд грошових вимог).
4. Загальні положення (підстави відкриття).
5. Процедура реструктуризації та процедура погашення боргів.
6. Підстави закриття провадження у справі про неплатоспроможність.
7. Справи передані на розгляд судової палати для розгляду справ про банкрутство Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду
8. Інформаційні ресурси

1. Скарги на дії виконавця в межах провадження у справі про банкрутство (неплатоспроможність). Юрисдикція розгляду скарг на органи ДВС

Щодо розгляду скарг на органи ДВС поза межами/в межах справи про банкрутство

Постанова КГС ВС від 27.04.2022 у справі № 27/1046

З огляду на обставини здійснення щодо боржника провадження у справі про банкрутство, **підвідомчість розгляду скарги боржника на дії державного виконавця, вчинені після 21.10.2019, слід визначати із застосуванням положень статті 7 КУзПБ** як закону, якими розгляд такого спору віднесено до юрисдикції господарського суду, який здійснює провадження у справі про банкрутство.

(Постанови КГС ВС від 29.08.2022 у справі № 910/10877/17, від 22.09.2022 у справі № 910/13550/20)

Щодо розгляду скарг на органи ДВС поза межами/в межах справи про банкрутство

Постанова судової палати з розгляду справ про банкрутство КГС у складі ВС від 13.04.2023 у справі № 910/21981/16

Провадження у справі про банкрутство, на відміну від позовного, призначенням якого є визначення та задоволення індивідуальних вимог кредиторів, одним із завдань **має задоволення сукупності вимог кредиторів неплатоспроможним боржником**. При цьому обов'язковим завданням провадження у справі про банкрутство є справедливе задоволення усієї сукупності вимог кредиторів в порядку черговості встановленому законом. Тому **провадження у справах про банкрутство об'єктивно формується на засадах конкуренції кредиторів**.

Рациональність механізму конкурсної процедури полягає саме в тому, що вона надає інструментарій для узгодження прав та інтересів усіх кредиторів, а також забезпечує взаємні права та інтереси сукупності кредиторів і боржника. При цьому інструментом гарантування прав кожного із сукупності кредиторів **є принцип конкурсного імунітету**, за яким **кредитор не має права задовольнити свої вимоги до боржника інакше, як в межах відкритого провадження у справі про банкрутство**. Кредитори можуть задовольнити свої вимоги за правилами конкретної конкурсної процедури.

Дотримання цього принципу забезпечується, зокрема, **концентрацією судових спорів, стороною яких є боржник, у межах справи про його банкрутство** відповідно до пункту 8 частини першої статті 20 ГПК України та кореспондуючими цій нормі правилами статті 7 КУзПБ.

Щодо розгляду скарг на органи ДВС поза межами/в межах справи про банкрутство

Постанова судової палати з розгляду справ про банкрутство КГС у складі ВС від 13.04.2023 у справі № 910/21981/16

Визначення юрисдикційності усіх майнових спорів господарському суду, який порушив справу про банкрутство, **має на меті як усунення правової невизначеності, так і захист прав кредитора**, який може за умови своєчасного звернення реалізувати свої права й отримати задоволення своїх вимог.

КУзПБ **розширив юрисдикційність** господарському суду спорів, які виникають у відносинах неплатоспроможності боржника та раніше розглядалися судами інших юрисдикцій, визначивши **критерій впливу спору на майнові активи боржника** вирішальним при з'ясуванні питання щодо необхідності його розгляду в межах справи про банкрутство однієї із сторін.

Системний аналіз змісту приписів статті 7 КУзПБ у сукупності із зазначеними нормами ГПК України щодо предметної та територіальної юрисдикції (підсудності) свідчить, що **принцип концентрації в межах справи про банкрутство всіх спорів, у яких стороною є боржник**, щодо майнових спорів з вимогами до боржника та його майна **є універсальним і норми ГПК України чи КУзПБ не встановлюють винятків із цього правила**.

Цей підхід є дієвим **механізмом забезпечення реалізації принципу конкурсного імунітету**, а також судового контролю у відносинах неплатоспроможності та банкрутства, за яким **усі рішення чи дії, що можуть вплинути на майнові активи боржника, мають бути підконтрольні суду, що здійснює провадження у справі про банкрутство**.

Такі рішення, дії або бездіяльність державного виконавця чи іншої посадової особи органу державної виконавчої служби або приватного виконавця, що безпосередньо або опосередковано впливатимуть на майнові активи боржника, можуть відбуватися, зокрема, у виконавчих провадженнях, стороною яких є боржник, стосовно якого відкрито провадження у справі про банкрутство.

Щодо розгляду скарг на органи ДВС поза межами/в межах справи про банкрутство

Постанова судової палати з розгляду справ про банкрутство КГС у складі ВС від 13.04.2023 у справі № 910/21981/16

ЄСПЛ зазначає, що **провадження в суді та виконавче провадження** є відповідно першою та другою **стадіями одного провадження**. Виконавче провадження не має бути відокремлене від судового, і ці **обидва провадження мають розглядатися як цілісний процес**.

У разі оскарження рішення, дії або бездіяльності державного виконавця чи іншої посадової особи органу державної виконавчої служби або приватного виконавця, які стосуються виконання судового рішення, ухваленого у спорі за участю боржника в межах справи про банкрутство відповідно до приписів статті 7 КУзПБ, очевидно, що **така скарга (заява, позов) підлягає розгляду судом, який розглянув справу в майновому спорі чи іншому спорі з вимогами до боржника як суд першої інстанції (стаття 340 ГПК України), тобто судом, у провадженні якого перебуває справа про банкрутство**, навіть за умови, що відповідачем є суб'єкт владних повноважень згідно з абзацом четвертим частини другої цієї норми.

Здійснюючи системне тлумачення приписів статті 7 КУзПБ, підпункту 8 частини першої статті 20 ГПК України, а також статті 339 ГПК України, слід виходити з того, що **процедура банкрутства – це спеціальна правова процедура, норми КУзПБ є спеціальними і під час їх зіставлення з нормами загальними вони повинні мати процесуальний пріоритет**.

За приписами КУзПБ зміст судового контролю у відносинах неплатоспроможності та банкрутства полягає у тому, що рішення чи дії боржника та третіх осіб, що можуть вплинути на майнові активи боржника, **мають бути підконтрольні суду, що здійснює провадження у справі про банкрутство**.

Щодо розгляду скарг на органи ДВС поза межами/в межах справи про банкрутство

Постанова судової палати з розгляду справ про банкрутство КГС у складі ВС від 13.04.2023 у справі № 910/21981/16

Телеологічне та лексичне тлумачення приписів пункту 8 частини першої статті 20 ГПК України у взаємозв'язку зі статтею 7 КУзПБ свідчить, що у цих нормах законодавець, застосувавши категорії "справи у спорах з майновими вимогами", "майновий спір", "спір щодо майна" та залишивши перелік таких спорів відкритим, визначив **передумови для реалізації судом**, у провадженні якого перебуває справа про банкрутство, **функції судового контролю щодо максимально широкого кола правовідносин за участю боржника та щодо його майна**.

Повноваження господарського суду, в провадженні якого перебуває справа про банкрутство, щодо здійснення відповідного судового контролю поширюються і на правовідносини з примусового виконання судових рішень та рішень інших органів (посадових осіб) у виконавчому провадженні, що передбачає звернення стягнення на майно боржника або може вплинути іншим чином на майнові активи боржника, і такий контроль має здійснюватися з моменту відкриття виконавчого провадження та до його завершення чи закриття провадження у справі про банкрутство боржника.

(Постанова КГС ВС від 09.06.2023 у справі № 910/21981/16)

Щодо розгляду спорів стосовно оскарження постанови державного виконавця про поновлення вчинення виконавчих дій у виконавчих провадженнях, стороною яких є боржник, щодо якого відкрито провадження у справі про банкрутство

Постанова Великої Палати Верховного Суду від 31.08.2023 у справі № 640/26320/20

Справи, передбачені пунктом 8 частини першої статті 20 ГПК, розглядаються господарським судом за місцезнаходженням боржника (частина тринадцята статті 30 цього Кодексу), тобто є **справами виключної підсудності**. Таким чином, процесуальний закон встановив імперативне правило виключної підсудності справ про банкрутство та справ у спорах з майновими вимогами до боржника, стосовно якого відкрито провадження у справі про банкрутство.

Тобто законодавець указав, що у Законі України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» містяться процесуальні норми, які передбачають особливості розгляду справ указаної категорії. Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» втратив чинність з 21 жовтня 2019 року, з набранням чинності КУзПБ. Відтак можна зробити висновок, що вказаний КУзПБ передбачає також особливості розгляду справ про банкрутство, що і підтверджено у статті 7 цього Кодексу.

Таким чином, **розгляд усіх майнових спорів, стороною в яких є боржник, з дня введення в дію 21 жовтня 2019 року КУзПБ повинен відбуватися саме і виключно господарським судом, у провадженні якого перебуває справа про банкрутство, в межах цієї справи.**

Спори щодо оскарження постанови державного виконавця про поновлення вчинення виконавчих дій у виконавчих провадженнях з примусового виконання наказів господарського суду, стороною яких є боржник, щодо якого відкрито провадження у справі про банкрутство, підлягають розгляду господарським судом, в провадженні якого перебуває справа про банкрутство.

2. Дія мораторію

Пункт 4 частини першої статті 34 Закону України від 02.06.2016 № 1404-VIII «Про виконавче провадження»

Виконавець зупиняє вчинення виконавчих дій у разі відкриття господарським судом провадження у справі про банкрутство (неплатоспроможність) боржника, якщо відповідно до закону на вимогу стягувача поширюється дія мораторію, запровадженого господарським судом. Виконавець **не зупиняє вчинення виконавчих дій** у разі перебування виконавчого провадження на стадії розподілу стягнутих з боржника грошових сум (у тому числі одержаних від реалізації майна боржника)

Абзац другий частини третьої статті 41 КУзПБ

Протягом дії мораторію на задоволення вимог кредиторів:

забороняється стягнення на підставі виконавчих та інших документів, що містять майнові вимоги, у тому числі на предмет застави, за якими стягнення здійснюється в судовому або позасудовому порядку відповідно до законодавства, крім випадків перебування виконавчого провадження **на стадії розподілу стягнутих з боржника грошових сум** (у тому числі одержаних від продажу майна боржника) або перебування майна боржника, яке є предметом забезпечення, на стадії продажу з моменту оприлюднення інформації про продаж, а також у разі виконання рішень у немайнових спорах;

{Абзац другий частини третьої статті 41 в редакції Закону № 3985-IX від 19.09.2024}

Дія мораторію

Законом України від 19.09.2024 № 3985-IX «Про внесення змін до Кодексу України з процедур банкрутства та деяких інших законодавчих актів України щодо імплементації Директиви Європейського парламенту та Ради Європейського Союзу 2019/1023 та запровадження процедур превентивної реструктуризації» внесено зміни:

До статті **41 КУзПБ**:

абзац другий частини третьої викласти в такій редакції:

"забороняється стягнення на підставі виконавчих та інших документів, що містять майнові вимоги, у тому числі на предмет застави, за якими стягнення здійснюється в судовому або позасудовому порядку відповідно до законодавства, крім випадків перебування виконавчого провадження на стадії розподілу стягнутих з боржника грошових сум (у тому числі одержаних від продажу майна боржника) або перебування майна боржника, яке є предметом забезпечення, на стадії продажу з моменту оприлюднення інформації про продаж, а також у разі виконання рішень у немайнових спорах";

абзац шостий частини п'ятої після слова "передбачених" доповнити словами "частиною восьмою цієї статті та";

Дія мораторію

Законом України від 19.09.2024 № 3985-IX «Про внесення змін до Кодексу України з процедур банкрутства та деяких інших законодавчих актів України щодо імплементації Директиви Європейського парламенту та Ради Європейського Союзу 2019/1023 та запровадження процедур превентивної реструктуризації» внесено зміни:

До статті **41 КУзПБ**:

частини шосту і восьму викласти в такій редакції:

"6. Під час процедури розпорядження майном боржник має право задовольняти лише ті вимоги кредиторів, на які згідно з частиною п'ятою цієї статті не поширюється дія мораторію.

Задоволення забезпечених вимог кредиторів за рахунок майна боржника, яке є предметом забезпечення, здійснюється лише в межах провадження у справі про банкрутство, якщо інше не передбачено цим Кодексом";

"8. Дія мораторію припиняється з дня закриття провадження у справі про банкрутство.

Щодо задоволення забезпечених вимог кредиторів за рахунок майна боржника, яке є предметом забезпечення, дія мораторію припиняється автоматично та забезпечений кредитор отримує право звернути стягнення на предмет забезпечення, у тому числі поза межами справи про банкрутство, після спливу 170 календарних днів з дня введення процедури розпорядження майном, якщо господарським судом протягом цього часу не винесено постанову про визнання боржника банкрутом або ухвалу про введення процедури санації, або ухвалу про продовження строку дії мораторію щодо задоволення забезпечених вимог кредиторів.

Під час процедури санації боржника за клопотанням забезпеченого кредитора господарський суд може прийняти рішення про припинення дії мораторію щодо майна боржника, яке є предметом забезпечення, якщо таке майно не задіяне у виконанні плану санації боржника або є швидкозношуваним предметом чи товаром, що швидко псується.

Господарський суд за клопотанням розпорядника майна, кредиторів або боржника до завершення строку дії мораторію, передбаченого цією частиною, може продовжити строк дії мораторію щодо задоволення забезпечених вимог кредиторів, якщо: план санації розробляється і має перспективи бути затвердженим судом та майно, яке є предметом забезпечення, може бути задіяне у виконанні плану санації або таке майно є невід'ємною частиною цілісного майнового комплексу боржника; вартість майна, яке є предметом забезпечення, значно перевищує розмір вимог забезпеченого кредитора; наявні інші підстави, які свідчать, що продаж майна, яке є предметом забезпечення окремо від іншого майна боржника, матиме наслідком значне зниження вартості майна, яке не є предметом забезпечення. Про продовження строку дії мораторію щодо задоволення забезпечених вимог кредиторів господарський суд постановляє ухвалу";

Дія мораторію

Законом України від 20.03.2023 № 2971-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України» внесено зміни:

До статті 121 КУзПБ:

у частині першій:

у першому реченні слова і цифри "строком на 120 днів" виключити;

доповнити третім реченням такого змісту: "Про запровадження мораторію керуючий реструктуризацією повідомляє відповідний орган державної виконавчої служби, приватного виконавця, у якого перебуває виконавче провадження на виконанні";

у пункті 2 частини другої слова "аліментів чи про відшкодування" замінити словами "аліментів, відшкодування" та доповнити словами "а також у разі виконання рішень у немайнових спорах";

Дія мораторію

Законом України від 19.09.2024 № 3985-IX «Про внесення змін до Кодексу України з процедур банкрутства та деяких інших законодавчих актів України щодо імплементації Директиви Європейського парламенту та Ради Європейського Союзу 2019/1023 та запровадження процедур превентивної реструктуризації» внесено зміни:

До статті 121 КУзПБ:

пункт 2 частини другої викласти в такій редакції:

"2) зупиняється стягнення з боржника за всіма виконавчими документами, крім виконавчих документів за вимогами про стягнення аліментів, відшкодування шкоди, завданої каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю фізичної особи, а також крім випадків перебування виконавчого провадження на стадії розподілу стягнутих з боржника грошових сум, у тому числі одержаних від продажу майна боржника або перебування майна боржника, яке є предметом забезпечення, на стадії продажу з моменту оприлюднення інформації про продаж, а також у разі виконання рішень у немайнових спорах";

частину п'яту викласти в такій редакції:

"5. Дія мораторію припиняється з дня закриття провадження у справі про неплатоспроможність.

Дія мораторію щодо задоволення забезпечених вимог кредиторів за рахунок майна боржника, що є предметом забезпечення, припиняється автоматично та забезпечений кредитор отримує право звернути стягнення на предмет забезпечення, у тому числі поза межами справи про банкрутство, після спливу 120 днів з дня відкриття провадження у справі про неплатоспроможність, якщо господарський суд протягом цього часу не ухвалив постанову про визнання боржника банкрутом або постановив ухвалу про затвердження плану реструктуризації боргів або ухвалу про продовження строку дії мораторію щодо задоволення забезпечених вимог кредиторів.

Господарський суд за клопотанням розпорядника майна, кредиторів або боржника до завершення строку дії мораторію, передбаченого цією частиною, може продовжити строк дії мораторію щодо задоволення забезпечених вимог кредиторів, якщо: план реструктуризації розробляється і має перспективи бути затвердженим судом та майно, яке є предметом забезпечення, може бути задіяне у виконанні плану реструктуризації; вартість майна, яке є предметом забезпечення, значно перевищує розмір вимог забезпеченого кредитора; наявні інші підстави, які свідчать, що продаж майна, яке є предметом забезпечення, окремо від іншого майна боржника матиме наслідком значне зниження вартості майна, яке не є предметом забезпечення. Про продовження строку дії мораторію щодо задоволення забезпечених вимог кредиторів господарський суд постановляє ухвалу";

Щодо продовження дії мораторію

Постанова Центрального апеляційного господарського суду від 24.06.2025 у справі № 912/905/24

29.04.2024 відкрито провадження у справі про банкрутство, введено процедуру розпорядження майном.

09.07.2024 визнано грошові вимоги, **14.08.2024** попереднє засідання (**оскаржується кредитором**)

16.09.2024 боржником та арбітражним керуючим було **розроблено план санації**

23.10.2024 кредитор звернувся із заявою надати дозвіл на звернення стягнення на майно боржника, яке є предметом забезпечення

18.11.2024 розпорядник майна подав суду клопотання про продовження дії мораторію на задоволення вимог кредиторів на задоволення забезпечених вимог

Відповідно до п. 1-6 Розділу "Прикінцеві та перехідні положення" КУзПБ встановлено, що тимчасово, під час дії воєнного стану, введеного Указом Президента України від 24 лютого 2022 року N 64/2022 "Про введення воєнного стану в Україні", затвердженим Законом України від 24 лютого 2022 року N 2102-IX, а також протягом шести місяців після його припинення чи скасування: **господарський суд за клопотанням комітету кредиторів, кредитора, арбітражного керуючого чи з власної ініціативи може продовжити строки** проведення попереднього засідання суду у справі про банкрутство (неплатоспроможність) звернення у межах провадження у справі про банкрутство (неплатоспроможність) про визнання недійсними правочинів, вчинених боржником, **дії мораторію на задоволення вимог кредиторів**, оголошення про проведення першого, повторного та/або другого повторного аукціону, виконання плану санації (у тому числі якщо провадження у справі про банкрутство продовжується відповідно до Закону України "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом") чи реструктуризації боргів боржника, процедури розпорядження майном, ліквідації, реструктуризації боргів боржника та погашення боргів боржника.

Враховуючи, те що **розмір грошових вимог кредиторів боржника має істотне значення для розроблення плану санації та переходу до наступної процедури банкрутства**, а також **приписи ч. 8 ст. 41 КУзПБ та п. 1-6 Розділу "Прикінцеві та перехідні положення" КУзПБ**, апеляційний суд вважає, що місцевий господарський суд дійшов до вірних висновків про **наявність підстав для продовження дії мораторію на задоволення вимог кредиторів** ТОВ "Бантишівський щебінь" **до дати наступного підсумкового засідання** у справі N 912/905/24, а відтак і про **необхідність відмови у задоволенні заяви** АТ Державний експортно-імпорتنний банк України **про надання згоди на продаж майна боржника**, яке є предметом забезпечення згідно договорів застави, укладених з банком.

При цьому, колегія суддів відхиляє доводи апелянта щодо закінчення на час постановлення судом першої інстанції оскаржуваної ухвали дії мораторію на задоволення вимог забезпечених кредиторів, адже **п. 1-6 Розділу "Прикінцеві та перехідні положення" КУзПБ не пов'язує право суду на продовження строку дії мораторію з його чинністю, а ст. ст. 118, 119 ГПК України не підлягають застосуванню** у даному випадку, враховуючи встановлення підстав та порядку продовження дії мораторію на задоволення вимог кредиторів спеціальним законодавчим актом Кодексом України з процедур банкрутства.

Щодо дії мораторію на вимоги забезпечених кредиторів

Постанова судової палати з розгляду справ про банкрутство КГС у складі ВС від 22.09.2021 у справі № 905/1923/15

02.12.2019 відкрито провадження у справі про банкрутство, введено процедуру розпорядження майном.

16.07.2020 постановою державного виконавця зупинено вчинення виконавчих дій

АТ "Сбербанк" (скажчик) звернувся до Господарського суду Донецької області зі скаргою на дії державного виконавця щодо винесення постанови від 16.07.2020 про зупинення вчинення виконавчих дій

Відповідно до частини восьмої статті 41 КУзПБ дія мораторію припиняється з дня закриття провадження у справі про банкрутство. Щодо задоволення забезпечених вимог кредиторів за рахунок майна боржника, яке є предметом забезпечення, дія мораторію припиняється автоматично після спливу 170 календарних днів з дня введення процедури розпорядження майном, якщо господарським судом протягом цього часу не було винесено постанову про визнання боржника банкрутом або ухвалу про введення процедури санації.

У частині шостій статті 41 КУзПБ закріплено, що задоволення забезпечених вимог кредиторів за рахунок майна боржника, яке є предметом забезпечення, здійснюється лише в межах провадження у справі про банкрутство.

З метою **дотримання принципу судового контролю** у відносинах неплатоспроможності та банкрутства, зважаючи на відсутність нормативного врегулювання співвідношення процедур виконавчого провадження та процедур банкрутства, з огляду на мету та цілі КУзПБ, такими, що відповідають положенням чинного законодавства України, можна вважати лише ті дії державного виконавця щодо звернення стягнення на майно боржника, **які були дозволені (санкціоновані) судовим рішенням (ухвалою суду) в межах справи про банкрутство.**

Отже, після спливу 170 днів з дня введення процедури розпорядження майном, якщо господарським судом протягом цього часу не було винесено постанову про визнання боржника банкрутом або ухвалу про введення процедури санації, **задоволення забезпечених вимог кредиторів за рахунок майна боржника, яке є предметом забезпечення, має здійснюватися за ухвалою суду, у провадженні якого перебуває справа про банкрутство,** постановленою господарським судом за результатом розгляду заяви кредитора, вимоги якого є забезпеченими.

Щодо дії мораторію на вимоги кредиторів

Постанова КГС у складі ВС від 07.07.2022 у справі № 5009/4799/12

Стаття 121 Кодексу України з процедур банкрутства

11.07.2012 рішенням звернуто стягнення на предмет іпотеки

02.10.2012 був виданий відповідний виконавчий лист

у грудні 2012 року було порушено провадження у справі про банкрутство як фізичної особи-підприємця

28.12.2012 боржник визнаний банкрутом, відкрито ліквідаційну процедуру

АТ "Ощадбанк" у зв'язку із здійсненням процедури погашення боргів фізичної особи ОСОБА_1 був обмежений у можливостях вільно обирати способи та процедуру звернення стягнення на передане у заставу (іпотеку) майно, а також в особливостях задоволення своїх вимог - **лише у порядку, передбаченому КУзПБ, оскільки відповідно до частини четвертої статті 121 КУзПБ задоволення вимог кредиторів за рахунок майна боржника, яке є предметом забезпечення, допускається лише в межах провадження у справі про неплатоспроможність** крім випадків перебування виконавчого провадження на стадії розподілу стягнутих з боржника грошових сум, у тому числі одержаних від продажу майна боржника, або перебування майна на стадії продажу з моменту оприлюднення інформації про продаж.

Щодо дії мораторію на вимоги забезпечених кредиторів

Постанова КГС у складі ВС від 01.10.2020 у справі № 910/17501/19

Стаття 121 Кодексу України з процедур банкрутства

12.09.2019 приватним виконавцем відкрито виконавче провадження з виконання виконавчого листа №759/13688/15-ц від 31.03.2017 за №60048546 та в цей же день накладено арешт на спірну квартиру боржника, проведено оцінку майна - квартири; продаж предмета іпотеки у виконавчому провадженні з електронних торгів розпочато **20.11.2019** за ціною продажу 926 815 грн., однак торги не відбулися, у зв'язку з відсутністю допущених учасників торгів; повторні електронні торги з продажу спірної квартири призначено на **03.01.2020** за ціною 741 452 грн.

23.12.2019 відкрито провадження у справі про неплатоспроможність боржника, введено мораторій на задоволення вимог кредиторів.

28.12.2019 винесено постанову про зупинення виконавчих дій, яке було поновлено на підставі заяви стягувача **12.02.2020**.

03.03.2020 електронні торги не відбулися і на підставі заяви банку-стягувача оформлено акт про реалізацію предмета іпотеки за яким квартира перейшла у власність банку.

04.03.2020 надійшла **скарга** на рішення приватного виконавця про визнання неправомірним та скасування акту про реалізацію предмета іпотеки.

Ухвалою суду першої інстанції від **27.04.2020** залишеною без змін постановою апеляційної інстанції від **06.07.2020** відмовлено в задоволенні скарги.

КГС ВС постановою від **01.10.2020** судові рішення скасував та направив справу на новий розгляд.

У разі відкриття провадження у справі про неплатоспроможність фізичної особи, на рухоме (нерухоме) майно якої звертається стягнення за її зобов'язаннями перед третіми особами, переважному застосуванню підлягають приписи частини четвертої статті 121 КУзПБ щодо задоволення вимог кредиторів (стягувачів) за рахунок заставного майна боржника в межах провадження у справі про неплатоспроможність.

Винятками із спеціального регулювання порядку задоволення вимог кредиторів за рахунок майна боржника згідно з частиною четвертою статті 121 КУзПБ **є два випадки**: якщо на момент відкриття провадження у справі про неплатоспроможність виконавче провадження перебуває на стадії розподілу стягнутих з боржника грошових сум, у тому числі одержаних від продажу майна боржника; якщо майно перебуває на стадії продажу з моменту оприлюднення інформації про продаж.

Щодо дії мораторію на вимоги кредиторів

Постанова КГС у складі ВС від 14.09.2021 у справі № 908/2536/20

23.09.2019 приватним виконавцем відкрито виконавче провадження

23.09.2020 в межах виконання виконавчого в системі електронних торгів арештованим майном "СЕТAM" було опубліковано аукціон, який 23.10.2020 не відбувся

20.10.2020 відкрито провадження у справі про неплатоспроможність боржника, введено мораторій на задоволення вимог кредиторів.

28.10.2020 керуючий реструктуризацією боргів боржника направив на адресу приватного виконавця повідомлення "щодо зупинення виконавчих дій»

02.11.2020 в межах виконання виконавчого в системі електронних торгів арештованим майном "СЕТAM" було повторно опубліковано аукціон, який станом на 09.11.2020 не скасований

11.11.2020 керуючий реструктуризацією боргів боржника звернувся з клопотанням до суду про зупинення вчинення виконавчих дій та скасування аукціону з продажу майна боржника

Після введення мораторію у справі про неплатоспроможність боржника – фізичної особи **усі дії щодо індивідуального задоволення вимог кредитора**, які вчиняються поза межами процедур неплатоспроможності боржника – фізичної особи, **мають припинитися негайно і на будь-якій стадії такого процесу з метою передання майна боржника під контроль суду у справі про неплатоспроможність.**

Тому є незаконним подальше, після відкриття провадження у справі про неплатоспроможність боржника, вчинення приватним виконавцем виконавчих дій з примусового виконання виконавчого листа щодо стягнення з боржника на користь кредитора заборгованості з публікацією оголошення про проведення аукціону з продажу майна боржника через поширення застосованого щодо боржника мораторію на задоволення вимог кредиторів на спірні правовідносини.

Щодо дії мораторію на вимоги кредиторів

Постанова КГС у складі ВС від 09.11.2022 у справі № 903/160/22

09.03.2022 відкрито провадження у справі про неплатоспроможність боржника, введено мораторій на задоволення вимог кредиторів,
10.03.2022 оприлюднено оголошення

19.05.2022 відповідно до розпорядження виконавця перераховано кошти кредитору в межах виконавчого документа від **11.06.2012**

25.05.2022 постановою виконавця зупинення вчинення виконавчих дій відносно Боржника

керуючий реструктуризацією боргів боржника звернувся до Господарського суду Волинської області із скаргою дії державного виконавця та просив зобов'язати кредитора, Казначейство України та Державну казначейську службу України повернути грошові кошти

Стягнення відбувалось за вимогами, на які поширюється дія мораторію на задоволення вимог кредиторів, відтак обґрунтованими є висновки судів попередніх інстанцій про те, що вказане виконавче провадження підлягало зупиненню на підставі п. 4 ч. 1 ст. 34 Закону України "Про виконавче провадження".

Норми процесуального права не передбачають повноважень суду за результатами розгляду скарги **зобов'язувати вчиняти певні дії осіб, відмінних від державного виконавця** (іншої посадової особи органу державної виконавчої служби, приватного виконавця).

Щодо дії мораторію на вимоги кредиторів

Постанова КГС у складі ВС від 05.12.2023 у справі № 911/3751/21

25.09.2020 приватним виконавцем відкрито виконавче провадження

14.09.2022 відкрито провадження у справі про неплатоспроможність боржника, введено мораторій на задоволення вимог кредиторів.

02.03.2023 приватний виконавець отримав запит арбітражного керуючого стосовно зупинення виконавчих дій відносно Боржника

02.03.2023 приватним виконавцем прийнято постанову про зупинення вчинення виконавчих дій. В подальшому кошти не стягувались (не надходили) та не розподілялись.

Зважаючи на відсутність нормативного врегулювання співвідношення процедур виконавчого провадження та процедур банкрутства, з огляду на мету та цілі КУЗПБ, можна вважати такими, що **відповідають положенням чинного законодавства України, лише ті дії державного виконавця щодо звернення стягнення на майно боржника, які були дозволені (санкціоновані) судовим рішенням (ухвалою суду) саме в межах справи про банкрутство.**

В силу положень КУЗПБ та наслідків, що настають у зв'язку з відкриттям провадження у справі про неплатоспроможність (пункти 9.7-9.11), а також враховуючи публічний та доступний (з декількох джерел) характер відомостей про відкриття справи про банкрутство (неплатоспроможність), зокрема, і для приватних (державних) виконавців, **презюмується обов'язок осіб, зазначених, зокрема в частині сьомій статті 119 КУЗПБ, бути обізнаним про відкриття провадження у справі про неплатоспроможність фізичної особи та введення мораторію на задоволення вимог кредиторів, яка оприлюднена на офіційному веб-порталі судової влади України.**

Суд відхилив аргументи виконавця про необізнаність та відсутність обов'язку виконавця, у провадженні якого здійснюється виконавче провадження щодо примусового виконання рішення, перевіряти після відкриття та протягом здійснення виконавчого провадження обставини відкриття провадження у справі про банкрутство (неплатоспроможність) боржника, а відповідно, бути обізнаним про факт порушення відносно Боржника справи про неплатоспроможність з 14.09.2022.

Верховний Суд Актуальна практика Верховного Суду щодо неплатоспроможності фізичних осіб

Щодо дії мораторію на вимоги кредиторів

Постанова КГС у складі ВС від 01.12.2023 у справі № 922/854/23

23.03.2023 відкрито провадження у справі про банкрутство, введено мораторій на задоволення вимог кредиторів

04.04.2023 відкрито виконавче провадження з примусового виконання наказу від від **06.03.2023**

04.04.2023 винесено постанову про стягнення виконавчого збору

08.05.2023 винесено постанову про повернення виконавчого документа стягувачу за його заявою, постанову про стягнення виконавчого збору від винесено в окреме провадження

10.05.2023 винесено постанову про стягнення виконавчого збору

17.05.2023 державним виконавцем винесено постанову про арешт коштів боржника, скасований ухвалою від **15.06.2023**

20.06.2023 та **03.07.2023** державним виконавцем було здійснено списання грошових коштів з рахунків боржника на виконання постанови про стягнення з боржника виконавчого збору у розмірі 34 342 058,00 грн

Вчинення державним виконавцем дій щодо стягнення з рахунків боржника, який перебуває у процедурі банкрутства, під час дії мораторію на задоволення вимог кредиторів виконавчого збору на підставі лише положень Закону України «Про виконавче провадження», **без урахування процедур і положень Кодексу України з процедур банкрутства**, зокрема частини чотирнадцятої статті 39 та статті 41, **норми якого мають пріоритет у застосуванні при розгляді справ про банкрутство щодо інших законодавчих актів України, не можна вважати правомірними.**

Саме лише **існування постанови про стягнення виконавчого збору не означає безумовного та гарантованого його стягнення** з боржника у визначеному в такій постанові розмірі, адже закон зумовлює право органу державної виконавчої служби стягувати розраховану на час відкриття виконавчого провадження суму виконавчого збору **пропорційно до стягнутої з боржника суми у виконавчому провадженні**, отже за умови повного чи часткового фактичного виконання рішення у зв'язку з примусовим виконанням якого було винесено постанову про стягнення виконавчого збору (пункт 59 постанови).

Набуття права на стягнення суми виконавчого збору закон пов'язує з винесенням постанови про стягнення виконавчого збору за умови, що така постанова не була скасована, а розмір суми що має бути відрахована під час розподілу стягнутих коштів на виконавчий збір обмежує 10%, прямо пропорційно до суми, фактично стягнутої з боржника.

Тобто **умовами фактичного стягнення виконавчого збору є:** 1) здійснення державним виконавцем примусового виконання рішення у виконавчому провадженні; 2) фактичне повне чи часткове виконання виконавчого документа

Щодо дії мораторію на вимоги кредиторів

Постанова КГС у складі ВС від 14.12.2023 у справі № 925/636/22

05.06.2019 відкрито виконавче провадження на підставі виконавчого листа від **18.04.2019**

11.08.2020 відкрито виконавче провадження на підставі постанови виконавця від **15.05.2013**

18.07.2022 відкрито провадження у справі про неплатоспроможність боржника, після відкриття якого державний виконавець продовжував здійснювати виконавчі дії

01.03.2023 боржник звернувся до ДВС із заявою про скасування вимог державного виконавця у виконавчих провадженнях та будь-яких дій за виконавчими провадженнями стосовно нього у зв'язку з введенням мораторію на задоволення вимог кредиторів

10.03.2023 державний виконавець видав вимогу виконавця, у якій вимагав у боржника надати належним чином засвідчену копію ухвали від 18.07.2022, яку боржник надав **20.03.2023**

23.03.2023 державний виконавець прийняв постанови про зупинення вчинення виконавчих дій у виконавчих провадженнях

За змістом частини четвертої статті 4 Закону України "Про виконавче провадження" до підстав повернення виконавчого документу стягувачеві без прийняття до виконання протягом трьох робочих днів з дня його пред'явлення належать визнання боржника банкрутом чи припинення юридичної особи-боржника. Тобто, **на виконавця покладено обов'язок перевірити, чи не перебуває боржник у стані припинення або банкрутства** ще на стадії прийняття виконавчого документу до виконання.

З урахуванням наданого виконавцю доступу до інформації відповідних баз даних та реєстрів, **виконавець як до відкриття виконавчого провадження, так і під час його здійснення**, виконуючи покладені на нього Законом України "Про виконавче провадження" обов'язки, **міг пересвідчитись у відкритті судом провадження у справі про банкрутство особи-боржника як до зазначеної дати самостійно, такі і одразу після звернення скаржника із відповідною заявою.**

Щодо дії мораторію на вимоги кредиторів

Постанова КГС у складі ВС від 22.07.2025 у справі № 911/1778/24 (911/98/23)

19.02.2024 видано наказ на виконання рішення у справі, 08.08.2024 майно боржника було виставлене на повторні електронні торги, які 09.09.2024 не відбулись
04.09.2024 відкрито провадження у справі про про банкрутство
10.09.2024 майно боржника було виставлене на треті електронні торги
06.09.2024 та 27.09.2024 скарги на дії приватного виконавця

З моменту порушення стосовно боржника справи про банкрутство він перебуває в особливому правовому режимі, який змінює весь комплекс юридичних правовідносин боржника.

Провадження у справах про банкрутство об'єктивно формується **на засадах конкуренції кредиторів**. Дотримання цього принципу забезпечується, зокрема, концентрацією судових спорів, стороною яких є боржник, у межах справи про його банкрутство відповідно до пункту 8 частини першої статті 20 ГПК України та кореспондуючими цій нормі правилами статті 7 КУзПБ.

Розгляд усіх майнових спорів, а також спорів щодо інших вимог до боржника, стороною в яких є боржник у справі про банкрутство, повинен відбуватися саме і **лише господарським судом, у провадженні якого перебуває справа про банкрутство, в межах цієї справи**. Цей підхід є дієвим механізмом забезпечення реалізації принципу конкурсного імунітету, а також судового контролю у відносинах неплатоспроможності та банкрутства, за яким усі рішення чи дії, що можуть вплинути на майнові активи боржника, зокрема й рішення, дії або бездіяльність державного виконавця чи іншої посадової особи органу державної виконавчої служби або приватного виконавця, що безпосередньо або опосередковано впливатимуть на майнові активи боржника, мають бути підконтрольні суду, що здійснює провадження у справі про банкрутство.

Стадія продажу майна розпочинається із моменту оприлюднення інформації про продаж (внесення в систему інформаційного повідомлення про електронні торги) **на відповідному етапі торгів**, тому, в цьому випадку, з огляду на самотійну стадійність, спрямовану на реалізацію майна боржника, та неукладення договору купівлі-продажу та у зв'язку з тим, що електронні торги з реалізації майна боржника 09.09.2024 не відбулись, а 04.09.2024 було відкрито провадження у справі про банкрутство ТОВ "Умедо Груп", призначення на 10.10.2024 третіх електронних торгів щодо реалізації зазначеного майна боржника (публікація від 10.09.2024) **є необґрунтованим і таким, що порушує вимоги статті 41 КУзПБ**.

3. Процесуальні питання (розгляд грошових вимог)

Щодо визнання грошовим зобов'язанням в розумінні статті 1 КУзПБ основної винагороди приватного виконавця

Постанова судової палати з розгляду справ про банкрутство КГС у складі ВС від 07.07.2022 у справі № 916/1456/21

22.06.2021 відкрито провадження у справі про неплатоспроможність

У липні 2021 року приватний виконавець звернувся із заявою про визнання його грошових вимог до боржника на загальну суму 2 388 924,53 грн, яка є основною винагородою приватного виконавця

Судами встановлено, що скаржник не підтвердив стягнення суми боргу за виконавчими документами, пропорційно якій було нараховано основну винагороду приватного виконавця у розмірі заявлених кредиторських вимог до боржника.

Сплата основної винагороди є обов'язком (зобов'язанням) боржника перед приватним виконавцем, в силу закону охоплюється змістом грошових зобов'язань боржника у процедурі банкрутства, визначених в абзаці п'ятому частини першої статті 1 КУзПБ, і за певних умов може бути вимогою приватного виконавця (кредитора) щодо грошових зобов'язань до боржника (боржника у виконавчому провадженні).

Системне тлумачення абзацу п'ятого частини першої статті 1 КУзПБ та частин першої – сьомої статті 31 Закону України від 02.06.2016 № 1403-VIII "Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів", частини першої статті 42, частин першої – другої статті 45, статті 46 Закону України від 02.06.2016 № 1404-VIII "Про виконавче провадження", пункту 19 постанови Кабінету Міністрів України від 08.09.2016 № 643 "Про затвердження Порядку виплати винагород державним виконавцям та їх розміри і розмір основної винагороди приватного виконавця" приводить до висновку, що **грошове зобов'язання боржника** як особи, неспроможної виконати свої грошові зобов'язання **зі сплати основної винагороди приватного виконавця**, обумовлено законодавцем **фактичним стягненням** приватним виконавцем з боржника суми, що підлягає стягненню за виконавчим документом і **виникає у пропорційній сумі до фактично стягнутої у випадку відсутності у боржника коштів на сплату основної винагороди приватного виконавця в межах виконавчого провадження**.

Щодо визнання грошовим зобов'язанням в розумінні статті 1 КУзПБ виконавчого збору та витрат виконавчого провадження державного виконавця

Постанова КГС ВС від 19.01.2023 у справі № 918/56/20

05.03.2020 відкрито провадження у справі про неплатоспроможність

04.01.2022 надійшла заява відділу примусового виконання рішень з грошовими вимогами до боржника - на суму нестягненого виконавчого збору та стягнених витрат виконавчого провадження

Грошове зобов'язання боржника як особи, неспроможної виконати свої грошові зобов'язання (стаття 1 КУзПБ) зі сплати виконавчого збору, обумовлене фактичним стягненням з боржника суми боргу за відповідним виконавчим документом або виконанням (повним/частковим рішення немайнового характеру), в цьому контексті **право вимоги органу державної виконавчої служби до боржника у справі про банкрутство на суму виконавчого збору виникає** у розмірі 10 % **фактично стягнутої суми** за відповідним виконавчим документом або у визначеному постановою державного виконавця розмірі за умови виконання (повного/часткового) рішення немайнового характеру.

Аналіз положень статей 27, 42, 45 Закону України "Про виконавче провадження" у співвідношенні із положеннями статей 1, 45 КУзПБ свідчить про те, що грошове зобов'язання боржника як особи, неспроможної виконати свої грошові зобов'язання (стаття 1 КУзПБ) **зі сплати витрат виконавчого провадження** виникає на підставі постанови державного виконавця про визначення/стягнення таких витрат та не залежить від фактичного (повного/часткового) задоволення вимог стягувача за виконавчим документом у зв'язку з виконанням якого такі витрати понесено, отже в цьому контексті **грошові вимоги органу державної виконавчої служби до боржника у справі про банкрутство на суму витрат виконавчого провадження виникають у розмірі визначеному у відповідній постанові державного виконавця** за умови їх належного документального підтвердження кредитором.

Щодо неможливості визнання грошових вимог у разі закінчення строку пред'явлення виконавчих документів на їх примусове виконання і непоновлення його

Постанова КГС ВС від 21.08.2024 у справі № 916/2992/23

Погашення заборгованості у зв'язку із затвердженням плану реструктуризації боргів боржника чи визнанням боржника банкрутом і введення процедури погашення боргів боржника **не є за своєю суттю добровільним виконанням боржником** (фізичною особою) **своїх зобов'язань, а вважається погашенням заборгованості внаслідок введення названих судових процедур у справі про неплатоспроможність.**

Закінчення строку пред'явлення виконавчих документів на примусове виконання судового рішення і непоновлення його в установленому законом порядку позбавляють можливості визнання кредиторських вимог (за зазначеним судовим рішенням).

Тому суди мають з'ясувати, чи звертався кредитор до примусового виконання судового рішення в межах встановленого законом строку, чи закінчився / не закінчився строк пред'явлення виконавчих документів на примусове виконання судового рішення, на підставі якого кредитор подав заяву про визнання його грошових вимог.

Подібні за змістом висновки викладено в постановах КГС ВС від 26.10.2022 у справі № 909/1347/19, від 13.12.2022 у справі № 910/1959/22, від 26.03.2024 у справі № 910/6702/22, від 05.11.2024 у справі № 922/3024/21

Щодо визначення розміру грошових вимог банку до боржника-поручителя, що не є боржником в основному зобов'язанні, які стягнуті судовим рішенням та стосовно яких вичерпана можливість їх стягнення в примусовому порядку

Постанова КГС ВС від 01.10.2024 у справі № 918/1186/23

У разі порушення боржником зобов'язання, забезпеченого порукою, боржник і поручитель відповідають перед кредитором як солідарні боржники, якщо договором поруки не встановлено додаткову (субсидіарну) відповідальність поручителя. Поручитель відповідає перед кредитором у тому ж обсязі, що і боржник, включаючи сплату основного боргу, процентів, неустойки, відшкодування збитків, якщо інше не встановлено договором поруки (частини перша, друга статті 554 ЦК України).

Тож **обов'язковим є урахування похідного (акцесорного) характеру виникнення зобов'язання за договором поруки**, коли факт визнання грошових вимог до основного боржника у справі про його банкрутство створює доказову презумпцію обґрунтованості таких вимог і для боржника-поручителя.

З огляду на похідний (акцесорний) характер виникнення зобов'язання господарські суди, визначаючи розмір кредиторських вимог до боржника – іпотекодавця (заставодавця) за наявності провадження у справі про банкрутство основного боржника, зобов'язані зважати на розмір кредиторських вимог, визнаних у справі про банкрутство основного боржника під час встановлення розміру кредиторських вимог до боржника – іпотекодавця. Така вимога зумовлена тим, що розмір зобов'язання майнового поручителя визначається із дійсних на відповідний момент зобов'язань боржника (позичальника), які існують за основним зобов'язанням (кредитним договором), з урахуванням обсягу забезпечення за умовами забезпечувального договору. Це дає змогу виснувати, що розмір пред'явлених кредиторських вимог до боржника – іпотекодавця не може бути більшим за розмір кредиторських вимог, пред'явлених до боржника за основним зобов'язанням (аналогічні висновки були взяті до уваги ВС у постанові від 07.03.2024 у справі № 914/40/22 у питанні доведення кредитором обґрунтованості грошових вимог до боржника, який є фінансовим поручителем).

Отже, **розмір грошових вимог до боржника-поручителя, який є солідарним, а не основним боржником за основним зобов'язанням, не може бути більшим за розмір кредиторських вимог, пред'явлених до боржника за основним зобов'язанням.**

4. Загальні положення (підстави відкриття)

Щодо обов'язку заявника підтвердити обставини його неплатоспроможності чи її загрози при зверненні із заявою про відкриття провадження у справі про неплатоспроможність

Постанова КГС у складі ВС від 13.05.2024 у справі № 922/5486/23

Оскільки відкриття провадження у справі про неплатоспроможність має відповідні правові наслідки процесуального та майнового характеру, то **на фізичну особу – боржника** (як єдиного суб'єкта звернення із заявою про відкриття провадження у такій справі) **покладається обов'язок підтверджувати обставини його неплатоспроможності чи її загрози доказами у відповідному (достатньому) обсязі**, у тому числі первинними документами, задля забезпечення перевірки господарським судом підстав та моменту виникнення зазначених боржником грошових вимог кредиторів, встановлення їх характеру та розміру.

Самого кредитного звіту недостатньо для підтвердження зазначених обставин, оскільки такий звіт хоч і є належним доказом наявності кредитних відносин боржника з кредиторами, однак може містити неповну чи недостовірну інформацію про розмір заборгованості боржника, в тому числі за основним зобов'язанням.

Отже, **подання боржником при зверненні до господарського суду із заявою про відкриття провадження у справі про його неплатоспроможність лише кредитного звіту, однак без додавання інших документів** (які стали підставою виникнення грошового зобов'язання у розумінні статті 1 КУзПБ) **для належного підтвердження розміру заборгованості цього боржника** (в тому числі за основним зобов'язанням), **підстав виникнення зобов'язань та строків їх виконання, є недостатнім для доведення відповідних обставин та, як наслідок, встановлення судом наявності підстав для відкриття провадження у такій справі.**

Неусунення заявником виявлених судом недоліків заяви про відкриття провадження у справі про неплатоспроможність унеможливорює прийняття її до розгляду, і тому вона та додані до неї документи підлягають поверненню заявникові згідно з частинами четвертою та шостою статті 174 ГПК України.

Щодо наявності правових підстав для повернення заяви про відкриття провадження у справі про неплатоспроможність фізичної особи з урахуванням вимог КУзПБ

Постанова КГС у складі ВС від 11.07.2024 у справі № 909/1179/23

КУзПБ передбачає можливість повернення заяви про відкриття провадження у справі про банкрутство без розгляду, водночас такі випадки чітко регламентовані.

Однак зазначений Кодекс **не містить такої підстави** для повернення без розгляду заяви про відкриття провадження у справі про банкрутство / неплатоспроможність **як необґрунтованість поданої заяви**.

Саме на стадії підготовчого засідання у справі суд надає оцінку відповідності поданої заяви боржника за формою і змістом вимогам статей 115, 116 КУзПБ та наявності підстав для відмови у відкритті провадження у справі про неплатоспроможність за частиною четвертою статті 119 КУзПБ, за відсутності яких суд зобов'язаний відкрити провадження у справі.

При цьому на стадії вирішення питання про прийняття до розгляду чи повернення без розгляду заяви про відкриття провадження у справі про неплатоспроможність **не перевіряються ознаки неплатоспроможності боржника, його добросовісності, а оцінка реального стану платоспроможності боржника фактично надається судом за наслідком відкриття провадження у справі про неплатоспроможність, введення процедури реструктуризації боргів боржника, звернення кредиторів до суду із заявами про визнання грошових вимог до боржника, їх розгляду судом, розгляду звіту про результати перевірки декларації боржника, оцінки доказів, наданих на підтвердження фінансово-майнового стану боржника**.

Тож повернення боржнику без розгляду заяви про відкриття провадження у справі про неплатоспроможність з підстав її необґрунтованості суперечить вимогам КУзПБ.

Щодо підстав для відмови у відкритті провадження у справі про неплатоспроможність боржника

Постанова КГС у складі ВС від 27.05.2025 у справі № 906/820/24

У судових процедурах неплатоспроможності фізичної особи скористатися правом на реабілітацію, зокрема, у спосіб, що певною мірою утискає інтереси кредиторів, заслуговує лише **сумлінний боржник**, інше б суперечило принципу добросовісності, який ґрунтується на приписах статей 3 та 13 ЦК України, за якими дії учасників правовідносин мають бути добросовісними (пункт 6 частини першої статті 3 ЦК України), тобто відповідати певному стандарту поведінки, що характеризується чесністю, відкритістю і повагою інтересів іншої сторони договору або відповідного правовідношення.

В спеціальних нормах КУзПБ законодавець закріпив передусім принцип добросовісної поведінки боржника – фізичної особи, за яким право на звільнення від боргів та відновлення платоспроможності у судових процедурах неплатоспроможності фізичної особи набуває лише добросовісний боржник, який не за своїм неправомірним умислом потрапив у стан неплатоспроможності, сумлінно виконує обов'язки боржника та не приховує обставин, що можуть вплинути на розгляд справи чи задоволення кредиторських вимог, демонструє дієве прагнення до компромісу з кредиторами щодо умов реструктуризації боргів та в межах об'єктивних можливостей вживає заходів із задоволення їхніх вимог.

Саме такий боржник реалізує право ініціювати провадження у справі про власну неплатоспроможність не на шкоду кредиторам, а **для досягнення легітимної мети цього провадження** – соціальної реабілітації добросовісного боржника за спеціальною судовою процедурою шляхом реструктуризації заборгованості та/або звільнення від боргів задля відновлення його платоспроможності.

У разі встановлення судом обставин, які вказують на недоведення заявником передбачених частиною другою статті 115 КУзПБ підстав для відкриття провадження у справі про неплатоспроможність через ненадання повної і достовірної інформації про власний майновий стан та членів сім'ї, розмір та джерела доходів (частина третя статті 116 КУзПБ) і документів на підтвердження належного виконання відповідних вимог цього Кодексу, а також через недобросовісну поведінку боржника, таке провадження **не може бути відкрите**.

Щодо можливості відкриття провадження у справі про неплатоспроможність фізичної особи у разі її особистої неявки в судове засідання

Постанова КГС у складі ВС від 05.06.2025 у справі № 904/5467/23

З моменту подання до суду заяви про відкриття провадження у справі про неплатоспроможність в особи, яка звернулась із відповідною заявою, виникають додаткові процесуальні обов'язки, незважаючи на наявність представника. Оскільки у процедурі неплатоспроможності правосуб'єктність боржника стає обмеженою, суд зобов'язаний встановити особу боржника, щодо якого в подальшому будуть вжиті певні передбачені КУзПБ обмеження. **Особиста явка боржника у судове засідання для з'ясування його особи та підтвердження того, що він дійсно бажає застосування до нього передбачених законодавством обмежень** у процедурі неплатоспроможності, є необхідною для уникнення зловживання іншими особами станом боржника, у якої виникло обмеження правосуб'єктності, і **дає змогу суду впевнитися, що саме ця особа хоче взяти участь у справі про неплатоспроможність.**

Якщо суд не має сумнівів щодо особи боржника та його дійсного волевиявлення, боржник власноруч підписав подану до суду заяву, долучив належним чином засвідчену копію документа, що посвідчує особу (паспорт), а також інші документи, які стосуються його та є необхідними для вирішення відповідного процесуального питання, суд може відкрити провадження у справі про неплатоспроможність фізичної особи за наявності для цього підстав.

Щодо правових наслідків перебування у провадженні господарського суду одночасно двох справ про банкрутство (неплатоспроможність) того самого боржника у статусі фізичної особи – підприємця і фізичної особи

Постанова КГС ВС від 02.10.2024 у справі № 912/920/22

Згідно з пунктом 4 частини першої статті 90 КУзПБ господарський суд закриває провадження у справі у разі перебування у провадженні господарського суду справи про банкрутство (неплатоспроможність) того самого боржника.

Статус фізичної особи – підприємця є юридичним статусом, який засвідчує право особи на заняття підприємницькою діяльністю, а саме самостійною, ініціативною, систематичною, на власний ризик господарською діяльністю, що здійснюється суб'єктами господарювання (підприємцями) з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку.

При цьому юридичний статус «фізична особа – підприємець» сам по собі не впливає і жодним чином не обмежує будь-яких правомочностей особи, які впливають з її цивільної право- та дієздатності.

Принципи здійснення фізичною особою – підприємцем підприємницької діяльності роблять його подібним до юридичних осіб, тоді як у приватних відносинах, незважаючи на будь-які зміни в його статусі, він залишається бути громадянином – фізичною особою.

Відповідно до частини першої статті 135 КУзПБ протягом п'яти років після визнання фізичної особи банкрутом не може бути відкрито провадження у справі про неплатоспроможність за її заявою, крім випадку, якщо боржник погасив усі борги в повному обсязі у порядку, передбаченому цим Кодексом.

Аналогічні норми містилися в статті 49 Закону про банкрутство в редакції, чинній до 19.01.2013, та в статті 91 цього Закону в редакції, чинній з 19.01.2013.

Отже, **якщо у провадженні господарського суду на стадії завершення процедури банкрутства фізичної особи – підприємця (реалізації майна банкрута і задоволення вимог кредиторів) перебуває справа про його неплатоспроможність як фізичної особи, тобто фактично того самого боржника, то провадження у справі про неплатоспроможність фізичної особи підлягає закриттю відповідно до пункту 4 частини першої статті 90 КУзПБ.**

5. Процедура реструктуризації та процедура погашення боргів

Щодо необхідності встановлення дійсного обсягу спільно нажитого майна подружжя під час розгляду вимог про його поділ у процедурі погашення боргів боржника

Постанова КГС у складі ВС від 21.08.2024 у справі № 922/3024/21 (922/1994/23)

Вирішуючи спори між подружжям про майно, потрібно встановлювати обсяг спільно нажитого майна, наявного на час припинення спільного ведення господарства, з'ясовувати джерело і час придбання зазначеного майна.

Вимоги законодавства про банкрутство (неплатоспроможність) щодо формування ліквідаційної маси та вирішення пов'язаних із цим питань (зокрема, виділення частки боржника зі спільного майна подружжя), і положення цивільного законодавства щодо поділу майна подружжя, що належить їм на праві спільної сумісної власності, передбачають необхідність встановлювати обсяг спільно нажитого майна.

Завданням у процедурі погашення боргів є дієвий і належний пошук майна банкрута. Тож **під час формування ліквідаційної маси у процедурі погашення боргів подружжя, щодо яких відкриті провадження у справах про їх неплатоспроможність, керуючий реструктуризацією має вчиняти обґрунтовані та логічні дії щодо встановлення дійсного обсягу всього майна, що є об'єктом права спільної сумісної власності подружжя, з подальшим зверненням з відповідною вимогою до іншого із подружжя щодо поділу всього спільного майна подружжя для задоволення за його рахунок вимог кредиторів боржника – фізичної особи.**

Розгляд в окремому позові лише вимоги про виділення частки у спільній сумісній власності колишнього подружжя майна, яке є предметом іпотеки, без встановлення дійсного обсягу всього майна, що є об'єктом права спільної сумісної власності подружжя, змусить позивача повторно звернутися до суду з аналогічним позовом щодо іншого спільного майна подружжя.

Крім того, **такий підхід не враховує принципу процесуальної економії**, оскільки орієнтує керуючого реструктуризацією боржника у такій категорії справ на те, що належить ініціювати окреме провадження для розгляду вимог, які ґрунтуватимуться на обставинах, встановлених після розгляду цього позову.

Рішення суду має остаточно вирішувати спір по суті та захищати порушене право чи інтерес. Якщо для реалізації рішення суду необхідно ще раз звертатися до іншого суду й отримувати ще одне рішення, то це означає, що обраний спосіб захисту є неефективним. Тож завданням суду є вирішення спору, який виник між учасниками справи, у найбільш ефективний спосіб з метою запобігання ситуаціям, які б спричинили повторне звернення до суду з іншим позовом, або захисту порушеного права в інший спосіб, тобто вирішення спору між сторонами у такий спосіб, щоб учасники правовідносин не мали необхідності докладати зайвих зусиль для врегулювання спору повторно, або врегулювання спору в інший спосіб, або врегулювання іншого спору, який виник у зв'язку із судовим рішенням тощо (постанова ВП ВС від 13.02.2024 у справі № 910/2592/19).

Щодо перевірки майнового стану боржника з метою встановлення ознак його неплатоспроможності як обов'язкової умови для переходу до процедури погашення боргів

Постанова КГС у складі ВС від 21.05.2025 у справі № 902/333/24

Перевірка декларацій про майновий стан боржника є однією з основних функцій арбітражного керуючого у справі про неплатоспроможність фізичної особи, оскільки її мета – встановити повний і достовірний перелік активів та зобов'язань боржника, виявити можливі факти приховування майна та/або доходів боржника.

Звіт керуючого реструктуризацією про результати перевірки декларацій боржника є одним із ключових процесуальних документів у справі про неплатоспроможність фізичної особи, оскільки є засобом перевірки добросовісності боржника.

Своєчасне та належне виконання керуючим реструктуризацією завдань з перевірки майнового стану боржника є запорукою адекватної оцінки стану неплатоспроможності боржника та його можливостей погасити борг, а отже, сприятиме досягненню компромісу під час узгодження сторонами плану реструктуризації боргів.

Тому, вирішуючи питання про введення процедури погашення боргів боржника, суд має надати оцінку змісту звіту керуючого реструктуризацією про результати перевірки декларацій боржника щодо обґрунтованості доводів та доказів, на яких він базується, і належності здійснених керуючим реструктуризацією заходів з перевірки декларацій про майновий стан боржника.

При цьому сама по собі відповідність форми декларації вимогам нормативно-правових актів без перевірки її змісту на достовірності зазначених у ній даних не може вважатися належним виконанням такого ключового аспекту процедури реструктуризації боргів боржника, як перевірка майнового стану боржника.

Подібні за змістом висновки містяться у постанові КГС ВС від 17.04.2025 у справі № 918/1122/23

6. Підстави закриття провадження у справі про неплатоспроможність

Щодо закриття провадження у справі про неплатоспроможність на підставі частини одинадцятої статті 126 КУзПБ у зв'язку з недобросовісною поведінкою боржника – фізичної особи

Постанова КГС у складі ВС від 27.02.2024 у справі № 910/4014/22

Обставини, що свідчать про недобросовісну поведінку боржника, в сукупності з іншими обставинами справи підлягають врахуванню господарським судом як підстави для ухвалення рішення про закриття провадження у справі замість переходу до процедури погашення боргів боржника.

Такими обставинами, зокрема, можуть бути: ненадання боржником обґрунтованих пояснень стосовно обставин неплатоспроможності (руху активів, витрачання отриманих від кредиторів коштів тощо); зазначення у декларації працездатного боржника відомостей про доходи, що значно менші за відповідний середній показник у регіоні та за відповідною спеціальністю; посилення у декларації про майновий стан на ненадання інформації членом сім'ї боржника за умови, що така інформація є необхідною для з'ясування суттєвих для справи обставин, або у інший спосіб ухилення боржника від конструктивної співпраці з кредиторами, керуючим реструктуризацією чи від належного користування процесуальними правами; економічна необґрунтованість та/або очевидна невиконуваність плану реструктуризації, яка може призвести до явного порушення прав кредиторів щодо отримання боргу в розумні строки.

Отже, **якщо умови поданого боржником плану реструктуризації його боргів не відповідають вимогам законодавства та цей план вказує на ознаки ухилення боржника від виконання зобов'язань, фактично має на меті не реструктуризацію боргів перед кредитором боржника, як передбачено законом (стаття 124 КУзПБ), а фактичне списання заборгованості перед кредитором, та свідчить про зловживання боржником правом на доступ до суду зі зверненням із заявою про неплатоспроможність, ігнорування ним мети і завдань процедури реструктуризації боргів**, то це є передумовою для застосування положень частини одинадцятої статті 126 КУзПБ та ухвалення судом у межах його дискреційних повноважень рішення про закриття провадження у справі про неплатоспроможність боржника, в тому числі внаслідок його недобросовісної поведінки.

Подібні за змістом висновки викладено в постановках ВС від 27.03.2024 у справі № 909/688/22, від 03.04.2024 у справі № 904/8856/21, від 11.04.2024 у справі № 922/3920/21, від 18.04.2024 у справі № 920/1398/21

Щодо закриття провадження у справі про неплатоспроможність на підставі частини сьомої статті 123 КУзПБ

Постанова КГС у складі ВС від 14.03.2024 у справі № 916/2411/21

Частиною сьомою статті 123 КУзПБ визначено, що суд приймає рішення про закриття провадження у справі за клопотанням зборів кредиторів, сторони у справі або з власної ініціативи, якщо:

- 1) боржником у декларації про майновий стан зазначена неповна та/або недостовірна інформація про майно, доходи і витрати боржника та членів його сім'ї, якщо боржник упродовж семи днів після отримання звіту керуючого реструктуризацією про результати перевірки такої декларації не надав суду виправлену декларацію про майновий стан з повною та достовірною інформацією щодо майна, доходів і витрат боржника та членів його сім'ї;
- 2) майно членів сім'ї боржника було придбано за кошти боржника та/або зареєстровано на іншого члена сім'ї з метою ухилення боржника від погашення боргу перед кредиторами;
- 3) судовим рішенням, що набрало законної сили та не було скасоване, боржник був притягнутий до адміністративної або кримінальної відповідальності за неправомірні дії, пов'язані з неплатоспроможністю.

Конструкція цієї норми побудована як **безумовний захід відповідальності боржника за дії на шкоду кредиторам**, тому не передбачає альтернативного вирішення та необхідності з'ясування мотивів боржника – фізичної особи за встановлення відповідних фактів господарським судом.

Розширене коло ініціаторів застосування частини сьомої статті 123 КУзПБ та відсутність процесуальних обмежень щодо її реалізації на всіх стадіях справи про неплатоспроможність фізичної особи **забезпечують невідворотність такого наслідку очевидно недобросовісних дій боржника**.

Тому **ненадання боржником усіх повних та достовірних відомостей щодо майна, доходів та витрат його та членів його сім'ї, доказів сумлінного виконання обов'язків боржника, зокрема вжиття заходів щодо отримання доходу задля погашення наявної значної заборгованості, не може свідчити про добросовісну поведінку боржника, що є підставою для закриття провадження у справі про неплатоспроможність фізичної особи**.

Щодо закриття провадження у справі про неплатоспроможність на підставі частини одинадцятої статті 123 КУзПБ

Постанова КГС у складі ВС від 29.08.2024 у справі № 918/806/21

Аналіз положень статті 116 КУзПБ дає підстави для висновку, що законодавець не передбачив право суду щодо зобов'язання боржника подавати виправлену декларацію про майновий стан з повною та достовірною інформацією щодо майна, доходів та витрат боржника та членів його сім'ї.

Також законом не передбачено можливості подавати таку декларацію необмежену кількість раз. Водночас законодавцем унормовано, що керуючий реструктуризацією здійснює перевірку декларації боржника, оформлює висновки за результатами проведеної перевірки та в разі виявлення ним неповної та/або недостовірної інформації про майно, доходи та витрати боржника та членів його сім'ї доводить результати перевірки до відома боржника, що є підставою для виправлення декларації у строк, встановлений законом.

При цьому нормами КУзПБ не передбачено здійснення перевірки керуючим реструктуризацією виправленої декларації, тому зазначена в ній інформація підлягає оцінці судом та використанню під час подальшого розгляду справи.

Якщо боржник не розробив та не подав до суду проєкт плану реструктуризації боргів, а на зборах кредиторів запропонував 100 % прощення його боргів, **то це свідчить про відсутність у нього намірів щодо досягнення цілей та завдань процедури реструктуризації та наявність ознак ухилення від виконання зобов'язань**, а метою звернення до суду із заявою про неплатоспроможність, очевидно, була не реструктуризація боргів перед кредиторами, як передбачає закон (стаття 124 КУзПБ), а фактичне списання заборгованості.

Ненадання боржником повних і достовірних відомостей щодо його майна, доходів та витрат, відсутність намірів досягнути компромісу з кредиторами і, як наслідок, відсутність погодженого та схваленого кредиторами плану реструктуризації боргів протягом трьох місяців з дня введення процедури реструктуризації є підставами для закриття провадження у справі відповідно до частини одинадцятої статті 126 КУзПБ.

Щодо наслідків незадоволення вимог кредитора у разі закриття провадження у справі про неплатоспроможність фізичної особи. Про правила задоволення вимог кредитора у випадку, коли його вимоги забезпечені заставою майна третьої особи

Постанова КГС у складі ВС від 27.02.2024 у справі № 903/1041/21

Згідно із частиною четвертою статті 90 КУзПБ у випадках, передбачених пунктами 4–6 частини першої цієї статті, господарський суд в ухвалі про закриття провадження у справі зазначає, що вимоги конкурсних кредиторів, які не були заявлені в установлений цим Кодексом строк або були відхилені господарським судом, вважаються погашеними, а виконавчі документи за відповідними вимогами визнаються такими, що не підлягають виконанню.

Наслідки закриття провадження у справі про банкрутство на підставі пункту 4 частини першої статті 90 КУзПБ, визначені частиною четвертою цієї статті, зокрема щодо припинення основного зобов'язання такого боржника, поширюються і на справи про неплатоспроможність фізичної особи.

Положення частини четвертої статті 593 ЦК України щодо неприпинення права застави (іпотеки) на майно у зв'язку із припиненням основного зобов'язання поширюються і на наслідки закриття провадження у справі про неплатоспроможність фізичної особи із застосуванням наслідків, визначених частиною четвертою статті 90 КУзПБ.

Встановлення обставини реалізації кредитором як заставодержателем свого права щодо звернення стягнення на предмет іпотеки шляхом подання позову в цивільній справі як до боржника, так і до іпотекодавця свідчить про відсутність у кредитора перешкод через закриття провадження у справі про неплатоспроможність боржника за основним зобов'язанням для отримання захисту його порушеного права шляхом задоволення грошових вимог у справі про неплатоспроможність іпотекодателя, визнаних судом як таких, що забезпечені заставою майна саме цього боржника (іпотекодавця).

Щодо закриття провадження у справі про неплатоспроможність фізичної особи – підприємця через неможливість його завершення у зв'язку з відсутністю керуючого реалізацією майна боржника

Постанова КГС у складі ВС від 20.05.2025 у справі № 5006/27/976/2012

Якщо протягом тривалого часу (понад 12 років) процедура погашення боргів об'єктивно не здійснюється у зв'язку з відсутністю керуючого реалізацією майна боржника, пасивною поведінкою кредитора у справі щодо погодження кандидатури керуючого реалізацією майна боржника та визначення джерел оплати його послуг, безрезультатністю вжитих господарським судом дій щодо визначення кандидатури арбітражного керуючого для участі у справі як керуючого реалізацією майна боржника, то це унеможливорює успішне завершення процедури банкрутства боржника та досягнення легітимної мети, визначеної Законом про банкрутство і КУзПБ.

Неприйняття внаслідок бездіяльності кредитором рішення про обрання арбітражного керуючого в разі його відсторонення, відсутність звернення комітету кредиторів до господарського суду з клопотанням про призначення іншого арбітражного керуючого і, як наслідок, відсутність арбітражного керуючого, керуючого реалізацією майна боржника у справі **унеможливають подальше провадження у справі**. Водночас КУзПБ не встановлює відповідної підстави для закриття провадження у справі про банкрутство в такому випадку, проте й не визначає їх вичерпного переліку.

Для дотримання принципу розгляду справи упродовж розумного строку незалежним та безстороннім судом, забезпечення правової певності кредиторів, вимоги яких є визнаними судовими рішеннями та не можуть бути задоволені через наявний мораторій у справі про банкрутство, **провадження у справі про банкрутство підлягає закриттю** на підставі положень статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, яка зобов'язує органи національної юрисдикції вживати належних заходів до бездіяльності та затягування розгляду справ, а також пункту 2 частини першої статті 231 ГПК України та статті 90 КУзПБ.

Хоча норми статті 90 КУзПБ, які визначають порядок та підстави закриття провадження у справі про банкрутство (неплатоспроможність), як й інші положення цього Кодексу, **не містять такої підстави для закриття провадження у справі про банкрутство, як відсутність предмета спору (знищення предмета спору), однак протилежний підхід, тобто продовження провадження у справі за цих умов, матиме наслідком порушення прав та інтересів боржника, його кредиторів та в цілому суперечитиме спрямованості законодавства про банкрутство**.

7. Справи передані на розгляд судової палати для розгляду справ про банкрутство Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду

Справи, передані на розгляд судової палати для розгляду справ про банкрутство Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду

Справа № 911/1755/22 (911/1067/23) – необхідність відступу від правової позиції (її уточнення тощо), сформульованої КГС ВС у постанові від 26.03.2025 у справі № 911/1755/22 (911/1068/23) у подібних правовідносинах щодо застосування статей 8, 75, 76, 77 Уніфікованого закону про переказні векселі та прості векселі (запровадженого Женевською конвенцією 1930 року, до якої Україна приєдналася на підставі Закону України від 06.07.1997 № 826-XIV) і статей 177, 178, 194, 197 ЦК України, положення яких також належать до законодавства України про обіг векселів (стаття 1 Закону України «Про обіг векселів в Україні»), статті 88 Закону України «Про нотаріат» у вирішенні спору стосовно заперечення проти платежу за векселем;

Справа № 911/1755/22 (911/3364/23) – необхідність відступу від правової позиції (її уточнення тощо), сформульованої КГС ВС у постанові від 20.03.2025 у справі № 911/1755/22 (911/3365/23) у подібних правовідносинах, а саме у застосуванні положень статей 17, 75, 76, 77 Уніфікованого закону про переказні векселі та прості векселі (запровадженого Женевською конвенцією 1930 року, до якої Україна приєдналася на підставі Закону України від 06.07.1997 № 826-XIV) у вирішенні спору щодо заперечення проти платежу за векселем, зокрема з підстав його безтоварності;

Справа № 910/3533/24 – необхідність відступу від правової позиції (її уточнення), викладеної в постанові КГС ВС від 30.06.2022 у справі № 921/644/21, щодо застосування положень ст. 254 ГПК України у справі про неплатоспроможність фізичної особи у її поєднанні з нормами ст. 113, п. 1 ч. 1 ст. 120, ч. 1 ст. 122 КУзПБ стосовно права кредитора, визначеного фізичною особою—боржником у заяві про відкриття провадження у справі про неплатоспроможність, на оскарження ухвали про відкриття провадження у такій справі;

Справа № 917/538/24 – необхідність відступу від висновку (його уточнення), викладеного Верховним Судом у складі судової палати для розгляду справ про банкрутство КГС у постановях від 06.07.2022 у справі № 913/288/21 та від 26.04.2023 у справі № 904/2154/22, щодо застосування статей 34, 38, 39 КУзПБ стосовно дотримання порядку розгляду заяв різних кредиторів до одного боржника про відкриття провадження у справі про банкрутство

Справа № 917/1500/18 (917/1513/24) – необхідність відступу від висновку щодо застосування положень ст. 388 ЦК України, викладеного КГС ВС у постанові від 29.04.2025 у справі № 917/1500/18(917/1544/24), у питанні можливості втручання у право мирного володіння майном добросовісного набувача.

8. Інформаційні ресурси

Верховний
Суд

Скористайся сучасними правничими ресурсами

База правових позицій Верховного Суду

Інтелектуальна система пошуку правових висновків, яка поєднує унікальне контентне наповнення та новітні технології добору релевантної практики ВС та ЄСПЛ, зокрема з використанням можливостей штучного інтелекту.

Supreme LAB

Інноваційний ресурс, який надає зручний доступ до інформації про справи, що розглянуті палатами, об'єднаними палатами та Великою Палатою ВС або перебувають у них на розгляді, а також зразкові справи.

Огляди та дайджести судової практики

Тематичні та періодичні аналітично-правові збірники з актуальною судовою практикою ВС, ЄСПЛ, Суду Справедливості ЄС.

Supreme Observer

Портал сучасного права, що акумулює контент на юридичну тематику: новини щодо ухвалених Верховним Судом рішень, дайджести й огляди судової практики, науково-практичні й аналітичні статті, презентації суддів, ексклюзивні інтерв'ю тощо.

Facebook

На офіційній Facebook-сторінці Верховного Суду публікується інформація про діяльність Суду, зміст ухвалених судових рішень, актуальні тенденції в судовій практиці, анонси заходів, що проводяться у ВС тощо.

Telegram i WhatsApp

Канали Верховного Суду в месенджерах є інформаційною платформою, на якій розміщуються важливі правові висновки у вигляді ілюстрованих кейсів, а також огляди та дайджести судової практики.

Instagram

Instagram-сторінка Верховного Суду є майданчиком для комунікації з майбутніми юристами й усіма, хто цікавиться розвитком сучасного права, його історією та перспективами, стежить за правовими новинками і проектами, у яких беруть участь судді та працівники ВС: просвітницькі заходи, благодійні ініціативи тощо.

Платформа обміну знаннями Європейського суду з прав людини (ECHR-KS)

<https://ks.echr.coe.int/uk/web/echr-ks> (україномовна версія)

* ресурс, який містить систематизовану інформацію щодо практики Європейського суду з прав людини та постійно оновлюється

Верховний
Суд

Дякую за увагу!